УДК 378.147:81'271:640.4(045)

DOI <https://doi.org/10.32840/1992-5786.2021.76-2.27>**І. І. Облес**кандидат педагогічних наук, доцент,
завідувач кафедри богослов'я та гуманітарних дисциплін
Класичного приватного університету**К. В. Трофімук**кандидат педагогічних наук,
доцент кафедри туризму та готельно-ресторанної справи
Класичного приватного університету

ЗАСТОСУВАННЯ ІНТЕРНЕТ-РЕСУРСІВ В ОРГАНІЗАЦІЇ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ

У статті на підставі проведеного аналізу сучасної науково-теоретичної бази й теоретико-практичних завдань сучасної професійної підготовки у вищих навчальних закладах умовно диференційовано підходи до активізації самостійної роботи студентів на основі інтерактивних засобів навчання, що допомагає студентам успішно досягти найкращих результатів за невеликий час. Сучасна педагогіка розглядає самостійну роботу студентів як провідну форму організації навчального процесу в системі професійної підготовки майбутніх фахівців. Істотно збільшується частка й роль самостійної роботи в навчальному процесі, урізноманітнюються методи й дидактичні засоби її реалізації.

Описано технологію роботи віртуальної аудиторії на сайті Класичного приватного університету м. Запоріжжя, запровадження якої створює умови для управління якістю навчально-методичного забезпечення дисциплін і процесом засвоєння їх змісту, що в результаті дає цілісний розвиток особистості на основі саморозвитку та діяльності учасників освітнього процесу під час навчання, а саме:

– кожен студент Класичного приватного університету зареєстрований як користувач сайту університету й має персональний логін і пароль. Доступ до навчального забезпечення дисциплін навчального плану всіх напрямів підготовки мають тільки студенти, завідувач кафедри, викладачі, які викладають закріплені дисципліни;

– на сайті Класичного приватного університету функціонує віртуальна аудиторія, яка містить такі розділи: «Інститути», «Кафедри», «Перелік дисциплін», які закріплені за кафедрою, а також «Новини університету», «Корисні програми» (із цього розділу сайту студенти можуть завантажувати на свій комп'ютер деякі програми, які призначені для роботи з файлами різних типів), сайт Національної бібліотеки імені В.І. Вернадського, «Бібліотека корисних лінків», де користувачі сайту обмінюються повідомленнями щодо Інтернет-адреси ресурсів безкоштовних електронних підручників, словників, енциклопедій, бібліотек, журналів тощо; поради для користувачів комп'ютера, графіки навчального процесу й інші розділи.

Перевагою застосування такого освітнього середовища навчання є самоконтроль студентами засвоєння навчального матеріалу (тестування), наявність достатнього часу для підготовки та забезпечення зворотного зв'язку з викладачем.

Ключові слова: Інтернет-ресурси, сайт підтримки навчальних програм, самостійна робота, електронний супровід навчальних дисциплін, здобувачі вищої освіти.

Постановка проблеми. Сьогодні конкурентоспроможність фахівців пов'язана між іншим із виявленням здатності самостійно приймати рішення, уміти індивідуально самовдосконалюватися, безпосередньо розширювати сферу професійних знань, умінь, компетенцій. У зв'язку з цим головним завданням вищої школи в підготовці майбутніх фахівців є оволодіння ефективними та раціональними методами самостійної навчальної роботи здобувачів вищої освіти відповідно до фаху.

Оскільки в галузі вищої освіти визначається спрямованість процесу навчання на збільшення годин самостійної роботи студентів, то цей про-

цес необхідно організувати так, щоб найефективніше закріпити здобуті знання, уміння, компетенції та в подальшому застосовувати їх на практиці. Сучасні інноваційні процеси вимагають нових підходів до організації самостійної роботи, оскільки традиційні форми навчання поступово відходять на другий план (між іншим у зв'язку з карантинними обмеженнями по COVID-19), а в практичну діяльність утілюється індивідуально-орієнтоване навчання на основі застосування інформаційно-комунікаційних інтернет-ресурсів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Сучасний етап розвитку вітчизняної вищої освіти пов'язаний із необхідністю розв'язання

проблеми підвищення інтелектуального рівня, пізнавального і творчого потенціалу здобувачів освіти. Пошук засобів для розвитку пізнавальних і творчих здібностей, підвищення ефективності навчання є проблемою загальною для закладів вищої освіти (далі – ЗВО) багатьох країн. Сучасна педагогіка розглядає самостійну роботу студентів як провідну форму організації навчального процесу в системі професійної підготовки майбутніх фахівців. Істотно збільшується частка й роль самостійної роботи в навчальному процесі, урізноманітнюються методи й дидактичні засоби її реалізації.

Вивченням цієї проблеми займається багато вчених-педагогів. Дослідження А. Алексюка, В. Андрущенка, В. Безпалька, Р. Гуревича, С. Гончаренка, В. Сидоренка, О. Коберника, А. Нісімчука, О. Пехоти, А. Терещука та багатьох інших указують на те, що в умовах інформаційного перенасичення суспільства широке впровадження новітніх досягнень неможливе без використання нових педагогічних технологій, серед яких чільне місце займають інтерактивні технології навчання.

Як показує досвід, самостійна робота допомагає студентам успішно досягти найкращих результатів за нетривалий час. При організації самостійної роботи діяльність викладача повинна стати засобом підвищення ефективності навчання студента, тому самостійна робота повинна складатися з послідовних елементів, а саме: створення проблемної ситуації; усвідомлення труднощів і визначення проблеми; виявлення способу розв'язання проблеми; доведення гіпотези; перевірки правильності отриманих результатів

На думку М. Солдатенко, самостійна пізнавальна діяльність студентів – це діяльність, яка здійснюється ними в процесі навчальної роботи, відповідає вимогам навчальних планів і програм, завдяки якій студенти під безпосереднім керівництвом викладача (або без нього) набувають знань, умінь і навичок, що приводять їх до нових пізнавальних результатів [5, с. 297].

Найпоширенішими видами самостійної навчальної діяльності є робота з підручником, навчальним посібником, дидактичними матеріалами, персональним комп'ютером, розв'язування задач, підготовка рефератів, доповідей, виконання лабораторних робіт, дослідницька діяльність, моделювання, конструювання, самостійні спостереження.

Водночас самостійна робота, її планування, організаційні форми й методи, система відстеження результатів є одним із найбільш слабких місць у практиці вітчизняної вузівської освіти й однією з найменш досліджених проблем педагогічної теорії, особливо стосовно сучасної освітньої ситуації в умовах карантинних обмежень щодо COVID-19.

У дослідженнях, присвячених плануванню та організації самостійної роботи студентів (М. Гарунова, Б. Єсіпов, В. Козаков, І. Лернер, М. Махмутов, Н. Половнікова, П. Підкасистий та інші), розглядаються загальнодидактичні, психологічні, організаційно-діяльні, методичні, логічні й інші аспекти цієї діяльності, розкрито багато сторін досліджуваної проблеми, особливо в традиційному дидактичному плані. Однак особливої уваги потребують питання мотиваційного, процесуального, технологічного забезпечення самостійної аудиторної та позааудиторної пізнавальної діяльності студентів як цілісної педагогічної системи, що враховує індивідуальні інтереси, здібності, схильності й можливості здобувачів вищої освіти.

Усе більшу вагу в реалізації завдань сучасної вищої освіти займають Інтернет-технології. Відповідно, зростає кількість Інтернет-ресурсів ЗВО й завданням є створення якісного контенту, здатного задовольнити пізнавальні потреби здобувачів вищої освіти, забезпечити можливість організації самостійної роботи як основи їхнього саморозвитку та самоорганізації. Як правило, електронний контент (електронні навчальні ресурси) представлено на сайтах підтримки освітніх програм закладів вищої освіти.

Мета статті – розглянути особливості застосування Інтернет-ресурсів для організації самостійної роботи здобувачів вищої освіти за допомогою сайтів підтримки освітніх програм ЗВО.

Виклад основного матеріалу. На сучасному етапі розвитку вищої освіти на окрему увагу заслуговує проблема використання Інтернет-ресурсів у самостійній роботі студентів. Варто розвивати вміння працювати з електронними книгами, статтями, навчально-методичними матеріалами, довідковою літературою, що поглиблює пізнавальні можливості здобувачів вищої освіти. Необхідно широко використовувати для відбору потрібної інформації, аналізу та синтезу опрацьованого матеріалу, самоконтролю здобутих знань навички роботи з мережею.

Ефективно організувати самостійну роботу студентів у мережі допомагає наявність електронних навчальних ресурсів з дисциплін, насамперед електронного підручника. Дидакти трактують його не як альтернативу, а як доповнення до традиційних засобів навчання. «Електронний підручник має не тільки зберігати всі переваги друкованого підручника, а й повною мірою використовувати можливості сучасних інформаційних технологій, їх мультимедійність і багатомодальність» [1, с. 260].

Вдало організувати допомогу здобувачам вищої освіти щодо самостійної роботи призначені сайти підтримки освітніх програм навчальних закладів. На прикладі Класичного приватного університету м. Запоріжжя можемо бачити, як

з опорою на сайт вишу функціонує віртуальна аудиторія [2].

У ній містяться такі розділи: «Кафедри»; «Перелік дисциплін», які закріплені за кафедрою; «Новини університету»; «Корисні програми» (із цього розділу сайту здобувачі вищої освіти можуть завантажити на свій комп'ютер деякі програми, які призначені для роботи з файлами різних типів); сайт Національної бібліотеки імені В.І. Вернадського; «Бібліотека корисних лінків», де користувачі сайту обмінюються повідомленнями щодо Інтернет-адреси ресурсів безкоштовних електронних підручників, словників, енциклопедій, бібліотек, журналів; поради для користувачів комп'ютера; графіки навчального процесу й інші розділи.

Кожен студент Класичного приватного університету зареєстрований як користувач сайту й має персональний логін і пароль. Доступ до електронних навчальних ресурсів з дисциплін навчального плану всіх напрямів підготовки мають тільки здобувачі вищої освіти, завідувач кафедри, викладачі-розробники дисциплін. Таке запровадження елементів дистанційної форми навчання на основі сучасних інформаційних технологій створює умови для управління якістю навчально-методичного забезпечення дисциплін, процесом засвоєння їх змісту, допомагає організувати самостійну роботу студентів. Важливими аспектами при цьому є такі:

1. Зміст дисципліни (лекційний матеріал, додатковий дидактичний матеріал відповідно до тем) і методика її вивчення (програма дисципліни, методичні рекомендації до вивчення матеріалу змістовних модулів) представлені в електронній формі. Вони є доступними для ознайомлення й аналізу не тільки студенту, а й викладачам. У разі необхідності можливий процес модернізації дисципліни, тобто внесення змін і доповнень до змісту.

2. В основу розробки й подання матеріалу покладено алгоритм та обсяг навчальної діяльності студента. Програма навчальної дисципліни є методичними рекомендаціями щодо дій здобувача вищої освіти як суб'єкта освітнього процесу. Вона чітко відображає таке: що має засвоїти студент, у яких формах, якими методами буде проходити перевірка рівня засвоєння матеріалу, які кількісні та якісні показники успішності.

3. Значну увагу приділено індивідуальним завданням, що в поєднанні з лекційним матеріалом, засобами контролю забезпечують необхідні умови для переходу студента від рівня знань до рівня вмінь, навичок, компетенцій. Виконання індивідуального завдання й обговорення його на практичних заняттях призводить до розширення та поглиблення знань, прищеплення професійних умінь і навичок, розвитку креативного мислення

й усного мовлення студентів, що сприяє самореалізації особистості. Під самореалізацією вчені розуміють особливу активність, яка передбачає здатність до планування, програмування, визначення особистого режиму в навчанні. Це процес і підсумок цілісного розвитку особистості на основі саморозвитку та діяльності учасників освітнього процесу в процесі навчання [3].

4. Наявність тестових форм перевірки знань (лекційного матеріалу) забезпечує певну об'єктивність рівня кінцевого результату навчання.

5. Електронний журнал дає змогу оперативно відстежувати динаміку навчальної діяльності студентів і рівень засвоєння змісту дисципліни.

При плануванні такого виду самостійної роботи з дисциплін викладач повинен урахувати такі показники:

- необхідні знання, уміння, навички, які повинен показати студент у результаті виконання завдань, що виносяться на самостійне засвоєння (відповідно до мети й завдань дисципліни);

- формування професійних компетенцій, які повинні виявлятися через рівень засвоєння навчального матеріалу (наявність зворотного зв'язку);

- формування креативності студентів у процесі вивчення дисципліни та здатність нестандартно мислити при виконанні завдань із самостійної роботи;

- розвиток активної дослідницької позиції здобувачів вищої освіти;

- виховання відповідальності за своєчасне виконання завдань.

Таке самостійне набуття знань і виконання індивідуальних завдань не є пасивним, навпаки, студенти із самого початку залучені до активної пізнавальної діяльності, що передбачає використання здобутих знань для вирішення різноманітних комунікативних завдань у спільній діяльності – на практичних заняттях. Тому при такій формі організації самостійної роботи здобувач вищої освіти повинен володіти не тільки навичками користування комп'ютером, а й формами роботи з різноманітною інформацією, яку він може використати з різних ресурсів Інтернету (електронні довідники, словники, підручники, статті тощо), що забезпечує можливість зіставлення матеріалу, його узагальнення й ефективного засвоєння, адже студенти під час пошуку матеріалу в Інтернеті, крім досвіду з методів пошуку, опановують ще методи аналізу, синтезу та узагальнення інформації.

У результаті проаналізованого науково-педагогічного матеріалу та з огляду на власний досвід викладача-розробника навчальних дисциплін, в основі такої системи виконання самостійної роботи можемо виокремити певні дидактичні принципи:

1) поетапність – засвоєння нового матеріалу, його закріплення та використання в практичній діяльності, відповідно до кожної теми дисципліни;

2) систематичність – базується на основі оперативного зворотного зв'язку, закладена в текст навчального матеріалу, а також в організацію оперативного звернення до викладача-розробника навчальних дисциплін;

3) мотивація – посилення пізнавальної діяльності студентів до навчання за рахунок новизни та забезпечення емоційного стану навчання;

4) альтернативність – до кожної теми розроблено декілька варіантів завдань, що дає здобувачам вищої освіти змогу вибирати ті завдання, які більше до вподоби й відповідають бажаному рівню кінцевого результату;

5) оперативність – електронний журнал дає можливість відстежувати динаміку навчальної діяльності студентів і рівень засвоєння змісту дисципліни;

6) об'єктивність – наявність тестових форм перевірки знань (поряд з індивідуальними завданнями), що забезпечує повну об'єктивність певних знань здобувачів вищої освіти.

Електронні ресурси з навчальної дисципліни мають такі структурні елементи: інформацію про автора дисципліни та викладачів, які проводять навчальні заняття за допомогою електронної дисципліни (може бути фото- або відеовітання); посилання на файл програми навчальної дисципліни; посилання на додаткові інформаційні ресурси, які використовуються в навчальному процесі; модульні секції з відповідними методичними матеріалами.

Розглядаючи оформлення модуля-секції навчальної дисципліни, варто відмітити, що основними структурними елементами є такі: назва (тема); мета; вимоги до знань і вмінь, які студент має отримати за результатами вивчення модуля; розподіл навчального навантаження студента на контактні години, години самостійної роботи та години контрольних заходів; теоретичний і методичний матеріал, вивчення якого достатньо для досягнення результатів навчання; перелік індивідуальних завдань для самостійної роботи; критерії оцінювання результатів навчання здобувача вищої освіти.

Існує система обміну повідомленнями між викладачем і студентами. Система обміну повідомленнями надає учасникам електронної дисципліни більшу комунікаційну свободу, можливість обмінюватися особистими повідомленнями в будь-який час. Отримати доступ до сторінок обміну повідомленнями можна зі сторінки свого профілю.

Важливим завданням сайту підтримки освітніх програм, відповідно, постає формування в здобувачів вищої освіти інформаційної культури спілкування – сукупності принципів і реальних механізмів,

що забезпечують позитивні взаємодії етнічних і національних культур, їх об'єднання в загальний досвід людства. Це широке визначення інформаційної культури корелюється з його вузьким розумінням – оптимальними засобами маніпулювання зі знаками, даними, інформацією та подання їх зацікавленому споживачеві для розв'язання теоретичних і практичних завдань; механізмами вдосконалення технічних середовищ виробництва, зберігання й передавання інформації; розвитком системи навчання, підготовки людини до ефективного використання інформаційних засобів і самої інформації [4, с. 314].

Отже, застосування Інтернет-ресурсів для організації самостійної роботи здобувачів вищої освіти за допомогою сайтів підтримки освітніх програм ЗВО, використання додатково елементів дистанційної форми навчання на основі сучасних Інтернет-технологій в освітньому процесі дасть змогу гнучко та зручно представити матеріал, оперативно надати доступ учасникам освітнього процесу до навчальних дисциплін і навчально-методичних матеріалів у будь-який час і будь-звідки, що позитивно позначається на професійній підготовці майбутніх фахівців, у тому числі студентів з особливими освітніми потребами, що вкрай необхідно в умовах неодноразових карантинних обмежень щодо COVID-19.

Висновки і пропозиції. Використання Інтернет-ресурсів, електронних ресурсів супроводу навчальних дисциплін, які надаються на сайтах підтримки освітніх програм, запровадження елементів дистанційної форми навчання на основі сучасних Інтернет-технологій сприяють інформаційному насиченню професійної підготовки студентів, створюють умови для управління якістю навчально-методичного забезпечення та процесом засвоєння його змісту, допомагають самостійно опановувати масиви знань, самоорганізуватися й самодисциплінуватися.

За таких умов самостійна робота студентів сприяє розвитку професійно значущих якостей майбутніх фахівців у процесі професійної підготовки, а саме:

- самовизнання – усвідомлення себе професійною особистістю, яка володіє всіма формами комунікації;

- самооцінки, яка передбачає ціннісне ставлення до особистих професійних якостей, що забезпечують розвиток у здобувачів вищої освіти вмінь самоконтролю та рефлексії власної комунікативної поведінки;

- самоорганізації – визначає стиль поведінки майбутнього фахівця, передбачаючи володіння поведінковими стратегіями;

- самоуправління як здатність приймати компетентні рішення та професійно діяти в різних комунікативних ситуаціях.

Звісно, чільне місце в організації самостійної роботи посідає діяльність викладача, який спрямовує пізнавальний процес, аналізує самостійну роботу студентів, формуючи вміння та навички самостійної пізнавальної діяльності окремої особистості. Цей процес вимагає від викладача високого професіоналізму й майстерності володіння Інтернет-технологіями, підвищення інформаційно-комунікаційних компетентностей, творчого саморозвитку.

Отже, організація самостійної роботи в системі електронних навчальних ресурсів допомагає підвищити інтерес до вивчення дисциплін, стимулює здобувачів вищої освіти до додаткових індивідуальних занять, що сприяє розвитку їхньої самостійної діяльності, рефлексії та самоосвіти. Розвиток усіх цих якостей сприяє оволодінню стратегічною компетенцією, яка виявляється у вільному оперуванні формами та прийомами набуття знань, способах міжособистісної комунікації в професійній діяльності й самореалізації в умовах інтерактивного простору сучасного суспільства.

Список використаної літератури:

1. Мадзігон В.М. Електронний підручник. Енциклопедія освіти / Акад. пед. наук України ; гол. ред. В.Г. Кремінь. Київ : Юрінком Інтер, 2018. 1040 с.
2. Класичний приватний університет. Веб-сайт. URL: <http://www.zhu.edu.ua> (дата звернення: 10.04.2021).
3. Педагогіка вищої школи : навчальний посібник / О.І. Федоренко, В.О. Тюріна, С.П. Гіренко, С.М. Бойко, М.О. Котелюх, П.Д. Червоний, О.В. Медведєва ; за заг. ред. О.І. Федоренко. Харків : ФОП Бровін О.В., 2020. 240 с.
4. Сердюк Л.З. Психологічні особливості ціннісних орієнтацій студентської молоді. *Освіта регіону*. 2012. № 2. С. 311–317.
5. Солдатенко М. Теоретичні аспекти навчально-пізнавальної діяльності. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія «Педагогіка. Соціальна робота»*. 2011. Вип. 20. С. 136–138. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvuuped_2011_20_53 (дата звернення: 05.04.2021).

Oblies I., Trofimuk K. Application of Internet resources in organizing independent work of higher education accessories

The article on the basis of the analysis of modern scientific-theoretical base and theoretical-practical tasks of modern professional training in higher educational institutions conditionally differentiated approaches to activating students' independent work on the basis of interactive teaching aids, which helps students successfully achieve the best results in a short time. Modern pedagogy considers the independent work of students as a leading form of organization of the educational process in the system of professional training of future professionals. The share and role of independent work in the educational process significantly increases, methods and didactic means of its realization are diversified.

The technology of virtual audience work on the site of Classical Private University is described, the introduction of which creates conditions for quality management of educational and methodological support of disciplines and the process of mastering their content, which results in holistic personal development based on self-development and educational process participants: each student of the Classical Private University is registered as a user of the university website and has a personal login and password. Only students, the head of the department, teachers who teach the fixed disciplines have access to the educational support of the disciplines of the curriculum of all directions of training;

The site of the Classical Private University has a virtual audience, which contains the following sections "Institutes", "Departments", "List of disciplines" assigned to the department, as well as "University News", "Useful programs" (from this section of the site students can download on your computer some programs that are designed to work with different types of files), site of the National Library named after VI Vernadsky, "Library of useful links", where users of the site exchange messages about the Internet address of resources of free electronic textbooks, dictionaries, encyclopedias, libraries, magazines, etc.; tips for computer users, learning schedules, and more.

The advantage of using such an educational environment is the students' self-control of learning material (testing), the availability of sufficient time to prepare and provide feedback to the teacher.

Key words: Internet resources, curriculum support site, independent work, electronic support of academic disciplines, higher education students.